

Dohody o voľnom obchode a ich možný vplyv na agropotravinársky sektor

JUDr. Ivan Lančarič, generálny riaditeľ Sekcie zahraničnoobchodnej politiky a európskych záležitostí MH SR

Vážené dámy, vážení páni,

dohody o voľnom obchode s tretími krajinami predstavujú dôležitý nástroj spoločnej obchodnej a investičnej politiky Európskej únie. Problematika rokovaní o dohodách o voľnom obchode v rámci SR spadá do kompetencie MH SR. Ministerstvo ako gestor pripravuje pozície a obhajuje ofenzívne a defenzívne záujmy SR na zasadnutiach príslušných orgánov Rady EÚ pri formulovaní spoločnej pozície EÚ, vychádzajúc z konzultácií s inými zainteresovanými rezortmi či profesijnými a odvetvovými združeniami.

Preto mi dovoľte, aby som v prvom rade poďakoval za príležitosť vystúpiť na tejto konferencii, ktorá nám okrem priblíženia problematiky liberalizácie medzinárodného obchodu, pomôže taktiež lepšie pochopiť pozíciu SR ako členskej krajiny EÚ a súčasnej predsedníckej krajiny v rokovaniach o dohodách o voľnom obchode s tretími krajinami.

Vážené dámy a páni,

z dôvodu nedostatočného pokroku v multilaterálnych rokovaniach WTO o naplňaní Rozvojovej agendy z Dohy EÚ hľadala alternatívne spôsoby, ako zabezpečiť lepší prístup na trhy tretích krajín. Preto sa rozhodla riešiť otázku liberalizácie svetového obchodu prostredníctvom novej generácie komplexných dohôd o voľnom obchode, ktoré idú ďaleko nad rámec znižovania ciel a obchodu s tovarom. Je teda zrejmé, že obchodná politika naberá na význame, o čom svedčí aj stratégia komisie „Trade for all“, v ktorej si predsavzala ambiciózný plán uzatvorenia dohôd o voľnom obchode nielen s významnými svetovými ekonomikami akými sú J. Kórea, Kanada, USA, krajiny zoskupenia Mercosur, Japonsko, ale aj s menšími obchodnými partnermi ako napr. s Vietnamom. Na druhej strane úmerne týmto ambíciám rastie aj záujem verejnosti o obchodné otázky, ktoré sú v niektorých prípadoch časťou obyvateľstva považované za veľmi kontroverzné. Vzhľadom na uvedené je preto potrebné neustále zlepšovať vzájomnú komunikáciu nielen medzi štátmi a európskymi inštitúciami, ale hlavne s občanmi samotnými. Práve zdieľanie informácií môže priniesť väčšiu transparentnosť pri prijímaní našich rozhodnutí.

V nadväznosti na to mi dovoľte niekoľko slov o pohľade Slovenska na problematiku dohôd o voľnom obchode. V rámci rokovaní EU s tretími krajinami o dohodách o voľnom obchode sa SR v oblasti obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami na jednej strane snaží o vybalansovaný prístup pri presadzovaní našich ofenzívnych a defenzívnych záujmov.

Medzi tradičné slovenské vývozné položky, u ktorých SR spravidla požaduje zníženie dovozných ciel na strane tretích krajín patria mliečne produkty, izoglukóza, potravinárske prípravky, prípravky z obilnín a čokoláda a cukrovinky. Na druhej strane, tým že SR musí dovážať poľnohospodárske položky, ktoré nie je schopná vzhľadom k svojim geografickým a klimatickým podmienkam vyprodukovať, má k liberalizácii trhu pre dovoz určitých tovarov z tretích krajín pozitívny prístup - týka sa to predovšetkým tropického a subtropického ovocia a

zeleniny, výrobkov z nich, kávy, čaju.... Pri rokovaníach s tretími partnermi SR zohľadňuje aj nepriame dosahy liberalizácie – napr. presadzuje nižšiu colnú kvótu na import citlivých výrobkov (hovädzie mäso, ovčie mäso, cukor, mlieko, syry ...) – aj keď následne import týchto položiek nemusí smerovať priamo na náš trh, ale skôr na trhy pôvodných členov EÚ, môže však ohroziť naše doterajšie vývozy živých zvierat na trh pôvodných členov EÚ.

S cieľom vytvárania nového prístupu pre slovenských výrobcov a exportérov tovarov, služieb a umiestňovanie investícií na trhoch tretích krajín sa Slovensko aktívne zapája do procesu rokovaní EÚ s tretími krajinami o preferenčných dohodách o voľnom obchode. Ako som už uviedol, požiadavky SR sú formulované na základe konzultácií s inými zainteresovanými rezortmi, domácimi odvetvovými a profesijnými zväzmi a združeniami, pričom sa prihliada aj na to, aby nové dohody prispievali k zvýšeniu exportnej výkonnosti SR nielen v tradičných sektoroch akými sú automobilový priemysel, spotrebná elektronika, hutnícky priemysel, ale aj v iných odvetviach s exportným potenciálom ako energetika, služby, doprava.

V prípade poľnohospodárstva a potravinárstva je hlavným partnerom pri formulovaní našich pozícií Ministerstvo pôdohospodárstva. Osobitný dôraz sa zároveň kladie na to, aby otvorenie trhu EÚ malo pokiaľ možno čo najmenej negatívny dopad na domácich spotrebiteľov, poľnohospodárske subjekty, malých a stredných podnikateľov a energeticky náročný priemysel. Slovenská republika zároveň kladie veľký dôraz na bezpečnosť a vysokú kvalitu potravín najmä vo vzťahu ku geneticky modifikovaným organizmom. Tieto „red lines“ boli prvýkrát zadefinované aj v programovom vyhlásení vlády.

V nadväznosti na vyššie uvedené fakty mi dovoľte z pohľadu obchodnej politiky EÚ ako aj z pohľadu priorít SR spomenúť aktuálny vývoj rokovaní o dohodách o voľnom obchode.

Prvá bilaterálna dohoda novej generácie týkajúca sa voľného obchodu bola uzatvorená s Južnou Kóreou a po ratifikácii v Európskom parlamente sa predbežne vykonáva od 1. júla 2011. O uplatňovaní tejto novej politiky svedčí aj viacstranná obchodná dohoda medzi EÚ a Peru a Kolumbiou, ktorá sa predbežne vykonáva od roku 2013, dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom, v prípade ktorej boli rokovania uzavreté v roku 2014, a dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Vietnamom, v prípade ktorej boli rokovania uzavreté koncom roka 2015 ako aj komplexná hospodárska a obchodná dohoda (CETA) medzi EÚ a Kanadou, ktorá je v súčasnosti predmetom finálnych procedurálnych rokovaní smerujúcich k jej podpisu 18.10. 2016 . Zatiaľ čo otvorenou a mediálne známou prioritou zostávajú rokovania so Spojenými štátmi o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP), EÚ takisto pokračuje v rokovaníach o dohodách o voľnom obchode s Japonskom, Mercosurom a Tuniskom. EK ako negociátor týchto dohôd v mene EÚ je odhodlaná zintenzívniť rokovania s Filipínami, Indonéziou a v priebehu budúceho roka aj s Indiou, Austráliou a Novým Zélandom.

Počas rokovaní o dohodách o voľnom obchode sú okrem poľnohospodárskeho sektora citlivo vnímané aj oblasti venované regulácii – hlavne sociálne a environmentálne štandardy, oblasť verejných služieb, ďalej je to ochrana investícií, sanitárnych a fytosanitárnych opatrení, problematika zemepisných označení a v neposlednom rade celková transparentnosť rokovaní. V tomto kontexte je potrebné spomenúť dohodu TTIP, a to z dôvodu výrazných rozdielov v regulačných režimoch EÚ a USA. Jedným z cieľov dohody je totiž aj harmonizáciu rôznych

regulačných opatrení, technických noriem, štandardov ako aj stanovenie pravidiel obchodovania. V prípade USA si treba tiež uvedomiť, že výraznejšia liberalizácia obchodu sa nemusí prejavíť len v náraste importu z USA, ale aj v poklese exportu našich agrárnych komodít a polotovarov do ostatných členských štátov EÚ (napr. ako som už spomínal rast importu hovädzieho mäsa z USA môže byť sprevádzaný poklesom nášho exportu do starých členských štátov EÚ). Citlivo je vnímaná aj problematika sanitárnych a fytosanitárnych opatrení a ochrany zemepisných označení. Pri uzatváraní dohôd kladieme taktiež veľký dôraz na zachovanie existujúcich vysokých štandardov EÚ pri geneticky modifikovaných potravinách (GMOs) a hygienických opatreniach zameraných na ochranu zdravia (napr. pri dovozoch produktov s obsahom hormónov), ktoré by mali zostať nezmenené. V súlade s negociačným mandátom k TTIP má SR záujem, aby bola v TTIP zakotvená vzájomne výhodná reciprocita medzi napĺňaním záujmov členských štátov EÚ a USA s dôrazom najmä na zachovanie pracovných, sociálnych a environmentálnych štandardov a dostupnosť vysokokvalitných a zdravých potravín. SR preto podporuje rokovania TTIP, ale presadzuje, aby výsledná dohoda bola ambiciózna, komplexná a vyvážená a rešpektovala ofenzívne a defenzívne záujmy členských štátov EÚ, vrátane Slovenskej republiky.

V nadväznosti na oblasť poľnohospodárstva sú citlivo vnímané rokovania s krajinami Mercosuru a preto im treba venovať náležitú pozornosť. V rámci negociácií má EÚ záujem o otvorenie juhoamerických trhov pre svoj priemyselný tovar a pre sektor služieb, vytvorenie transparentnejších podmienok v oblasti investícií a verejného obstarávania, zjednodušenie a zjednotenie pravidiel dovozu, odstránenie nástrojov na ochranu obchodu (hlavne na „milk powder“) ako aj zaistenie „animal welfare“ a odstránenie exportných ciel. Naopak pre Mercosur je prioritou, aby EÚ znížila clá v oblasti poľnohospodárskeho sektora a zároveň maximalizovala kvóty na dovoz poľnohospodárskych produktov.

SR ešte pred nástupom svojho predsedníctva navrhovala voči partnerom zo zoskupenia aplikovať výrazne defenzívny postoj, čo dokazuje aj vylúčenie najcitlivejších položiek z rámca dohody (hovädzie mäso, etanol), resp. výška koncesie je limitovaná nízkou colnou kvótou (TRQ) na bravčové a hydinové mäso, kukuricu, pšenicu.

Z dlhodobého exportného hľadiska nie je trh krajín Mercosuru pre slovenských výrobcov objektívne zaujímavý (0,17 mil. EUR v roku 2015) a prípadné uzatvorenie dohody s relevantnými koncesiami pre našich producentov nemôže reálne podnietiť výraznejší nárast vývozu zo SR. Vzhľadom na geografickú vzdialenosť a logistické problémy taktiež nemožno očakávať vyšší nárast nášho exportu po uzatvorení dohody. Aj preto podporujeme požiadavku iných členských štátov neponáhľať sa s rokovaniami s Mercosurom a počkať na kumulovanú dopadovú analýzu dohôd o voľnom obchode na AGRI sektor EÚ.

V neposlednom rade treba spomenúť prípadné uzatvorenie dohody o voľnom obchode EÚ s Austráliou a Novým Zélandom, ktoré sú považované za poľnohospodársky orientované krajiny. Aj keď Slovensko podporuje začatie rokovaní o FTAs s Austráliou a Novým Zélandom nie je to pre slovenských exportérov prioritou, čomu nasvedčuje aj nízky objem vzájomného obchodu s týmito krajinami (slovenský export do Austrálie – 273,3 mil. € a do Nového Zélandu – 33,4 mil. €). Navyše pre agrárny obchod SR nemá táto liberalizácia aktívnu podporu. Vyplýva to predovšetkým zo zamerania našich výrobcov na spoločný trh EÚ a geografickej vzdialenosti

týchto krajín. Všeobecne agrárny obchod je s týmito štátmi obtiažny, keďže oba štáty aplikujú – na rozdiel od EÚ – prísnejší regulačný systém – najmä pri importe vo forme licencií a prísnych fyto-sanitárnych a veterinárnych pravidiel. Vo vzťahu k tejto dohode preto SR presadzuje zvýšenú mieru ochrany domáceho agrotrhu a upozorňuje, že prísne sanitárne a fyto-sanitárne pravidlá veľmi obmedzujú slovenský agrárny export (napr. na mlieko a mäso, ale aj obilie a výrobky z neho), pričom u živých zvierat ide navyše aj o požiadavky neprimerane dlhej karantény. Nový Zéland je navyše v poľnohospodárskom obchode považovaný za jedného z najkonkurencieschopnejších agrárnych výrobcov na svete, a preto by prípadné neprimerané zvýšenie exportu na trhy EÚ mohlo predstavovať priamu konkurenčnú hrozbu slovenským výrobcom.

V súvislosti s tým je potrebné zdôrazniť, že aj keď pre ekonomicky vyspelé krajiny nie je agrárny obchod nosný, v rokovaniach o voľnom obchode patrí prakticky pre všetky negociačné strany medzi najcitlivejšie oblasti. Vyplýva to aj z významu domáceho poľnohospodárstva a potravinárstva a z aspektu potravinovej bezpečnosti a sebestačnosti. Ako sme už spomínali, pri uzatváraní dohôd o voľnom obchode preto kladieme veľký dôraz na zachovanie existujúcich vysokých štandardov EÚ.

V tejto súvislosti sa natíska rétorická otázka, či je v mene zvyšovania konkurencieschopnosti vôbec zmysluplné dovážať cez tisíce kilometrov základné potraviny (ako mliečne výrobky, mäso, vajcia) do krajín, ktoré samy majú nadbytok týchto výrobkov? Len v Slovenskej republike v dôsledku zlej situácie na trhu s poľnohospodárskymi výrobkami v priebehu tohto roka sa očakáva krach niekoľkých desiatok fariem, kde sa chová kvalitný šľachtený hovädzí dobytok. Z pohľadu Slovenskej republiky by preto ochrana defenzívnych záujmov európskych poľnohospodárov jednou z priorít Európskej komisie.

V nadväznosti na uvedené, je teda nadmieru dôležité, aby Európska komisia v súvislosti s krízou v AGRI sektore veľmi citlivo zvažovala naše ponuky voči potenciálnym partnerom, z ktorých mnohých možno považovať za poľnohospodárske veľmoci. Taktiež pokračujúca sankčná vojna medzi EÚ a Ruskou federáciou vedie k ekonomickým stratám. V tejto súvislosti by som chcel pripomenúť slová predsedu vlády p. Roberta Fica, ktorý sa vyjadril, že sankcie, ktoré EÚ uvalila na Rusko sú neúčinné a poškodzujú záujmy EÚ, ako aj slovenskej ekonomiky. Navyše zložitý systém vyrokovávania dohôd vzbudzuje v očiach verejnosti obavy ohľadom transparentnosti ako aj profitovania zo strany veľkých nadnárodných spoločností na úkor spotrebiteľov, zamestnancov a malých firiem. Tlak verejnosti, ktorá sa obáva straty pracovných miest v dôsledku výhod, ktoré získavajú nadnárodné korporácie sa nedá prehliadnuť. Svedčia o tom aj protesty sprevádzajúce takmer všetky podujatia súvisiace s obchodnou politikou, prostredníctvom ktorých verejnosť vyjadruje svoje obavy či dohody o voľnom obchode budú v konečnom dôsledku vôbec prínosom pre budúci hospodársky rast EÚ. Počas ostatných týždňov nám túto skutočnosť pripomenuli aj masové demonštrácie v niektorých krajinách západnej Európy.

V tejto súvislosti mi dovoľte pripomenúť iniciatívu Európskej komisie vo forme vypracovania kumulatívnej dopadovej analýzy dohôd o voľnom obchode na AGRI sektor, ktorá má byť k dispozícii na jeseň 2016. Dôvodom vypracovania tejto štúdie je veľký počet bilaterálnych a regionálnych obchodných dohôd, ktoré EÚ už uzavrela alebo v súčasnej dobe

vyjednáva. Nové obchodné dohody otvárajú nové príležitosti pre export poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, ale na druhej strane rovnako umožnia dovoz týchto výrobkov na trh EÚ, čo spôsobuje zvyšovanie konkurencie na domácich AGRI trhoch. Aby bolo možné lepšie porozumieť celkovým ekonomickým dopadom všetkých týchto dohôd na EU AGRI sektor, komisia sa rozhodla vypracovať predmetnú štúdiu. Samozrejme, s ohľadom na vysoký stupeň neistoty o možných výsledkoch všetkých týchto obchodných rokovaní, nemôže táto štúdia poskytnúť konkrétne a presné údaje, ale očakáva sa, že celkovo prinesie odpoveď na otázku o smere a veľkosti očakávaných dopadov na európsky AGRI sektor.

Vážené dámy, vážení páni,

približne 90% svetového dopytu bude v najbližších rokoch vznikať mimo EÚ. Pred rokom 2006 pokrývali dohody o voľnom obchode približne 1/4 vonkajšieho obchodu EÚ. V súčasnosti pokrývajú takmer 36% vonkajšieho obchodu EÚ.

Ak by sa začali uplatňovať dohody s USA (TTIP) a Kanadou (CETA), ako aj dohoda o voľnom obchode s Japonskom (FTA/EPA), dohody o voľnom obchode by pokryli až 2/3 vonkajšieho obchodu EÚ. Podľa odhadov komisie by to znamenalo rast HDP EÚ o 2% a priemerné clá uvalené na vývoz z EÚ by sa mali znížiť o približne 50 %. Dohody o voľnom obchode sú taktiež dôležitým stimulom hospodárskeho rastu a tvorby pracovných miest. Treba pripomenúť, že Slovenská republika predstavuje otvorenú ekonomiku a vývoz tovarov v rámci vnútorného trhu EÚ predstavuje až 85 % z celkového exportu SR, čo je rozhodujúce pre náš hospodársky rast. Dôkazom je aj to, že exportná výkonnosť slovenskej ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na hrubý domáci produkt) dosiahla v minulom roku hodnotu viac ako 92 %. Zároveň otvorenosť slovenskej ekonomiky (meraná podielom zahraničného obchodu na hrubý domáci produkt v bežných cenách) dosiahla v roku 2015 hodnotu viac ako 180 %.

Z vyššie uvedených údajov je evidentné, že posilňovanie obchodných väzieb EÚ s dôležitými obchodnými partnermi je prínosom aj pre SR. Z týchto dôvodov SR podporuje uzatváranie preferenčných obchodných dohôd s významnými obchodnými partnermi EÚ, ale s dorazom na ochranu defenzívnych záujmov EÚ a jej jednotlivých členských štátov. Rovnako ako SR aj ostatné členské štáty EÚ očakávajú, že už vyrokované komplexné dohody so Singapurom, Vietnamom, Kolumbiou, Peru či Kanadou podporia ďalší hospodársky rast. Otvorenou výzvou však naďalej zostáva uzatvorenie rokovaní so Spojenými štátmi o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP) a s Japonskom o dohode o voľnom obchode, ako aj inými krajinami či hospodárskymi subjektmi, ktoré by mohli mať negatívny vplyv na náš AGRI sektor.

Vážené dámy a páni.

EÚ je tvorená 28 ekonomikami s rôznou sektorálnou vyspelosťou a rôznymi historickými, či obchodnými väzbami a veľmi rôznymi príjmami. Je preto prirodzené, že všetky ČŠ, ako aj ich občania nemôžu mať rovnaké názory, očakávania ale ani reálne zisky z uzatvárania dohôd o voľnom obchode. MH SR ako gestorský rezort má však záujem o otvorený a transparentný dialóg so všetkými domácimi zainteresovanými subjektmi a je pripravené aktívne obhajovať ako ofenzívne, tak aj defenzívne záujmy SR v rokovaniach o dohodách o voľnom obchode.

Som presvedčený, že veľmi vhodne zvolená téma Vašej dnešnej konferencie ako aj prítomnosť skvelých rečníkov prinesú zaujímavú, otvorenú a podnetnú diskusiu.

Ďakujem za pozornosť.